

ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA BIBLIOTEKĄ PROLIB W BIBLIOTECE PEDAGOGICZNEJ im. H. RADLIŃSKIEJ W SIEDLCACH

Hanna Krasuska-Terka i Małgorzata Percińska

W 2002 roku w Urzędzie Marszałkowskim woj. mazowieckiego powstał projekt komputeryzacji bibliotek pedagogicznych znajdujących się w obszarze działania tego urzędu. Z racji ograniczonych funduszy projekt obejmował komputeryzację tylko 6 placówek głównych tj. Warszawę, Siedlcę, Ostrołękę, Radom, Płock i Ciechanów. Pominięto w nim filie tych placówek. Ich komputeryzację odłożono na później. Organ prowadzący te jednostki tj. Samorząd Województwa Mazowieckiego powierzył to zadanie Ośrodkowi Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie. Ogłoszono przetarg na sprzęt i system komputerowy. W jego wyniku zakupiony został od firmy Max Elektronik z Zielonej Góry Zintegrowany System Zarządzania Biblioteką PROLIB.

System ten ma budowę modułową, a jego elementy współpracują ze sobą tak, aby użytkownik nie musiał wielokrotnie wprowadzać danych - działa tu system słowników, czyli kartotek wzorcowych. Moduł podstawowy obejmuje:

- Katalogowanie (Opracowywanie) - wydawnictwa zwarte, ciągłe, filmy, dokumenty elektroniczne, dźwiękowe, kartograficzne, stare druki, normy, druki muzyczne
- Wypożyczalnię/Magazyn
- OPAC.txt
- Administrator

Istnieją również moduły dodatkowe, które rozszerzają możliwość funkcjonowania systemu np. Gromadzenie dokumentów; Bibliografia; OPAC WWW; MultiOpac WWW; Moduł obsługi CKHW; Moduł importu bazy "Przewodnika Bibliograficznego BN"; konwersja baz i inne. Wymienione tu moduły były tymi, które nas interesowały.

Kilka słów o poszczególnych modułach, z których już obecnie korzystają nasze biblioteki.

Moduł KATALOGOWANIE DOKUMENTÓW umożliwia tworzenie opisów bibliograficznych różnych wydawnictw, łączenie ich z opisami inwentarzowymi oraz modyfikację wprowadzonych danych, przy czym dane raz wprowadzone do systemu mogą być wykorzystywane we wszystkich modułach. Tworzone są słowniki systemowe: tytułów, osób, instytucji, imprezy, serii, haseł przedmiotowych i określników, klasyfikacji UKD. PROLIB daje możliwość utrzymywania wielu ksiąg inwentarzowych, a także generowania kodu kreskowego dla dokumentu. Można wykonywać różnego rodzaju wydruki np. karty katalogowe, inwentarz, protokoły ubytków oraz statystyki.

Moduł WYPOŻYCZALNIA automatyzuje czynności związane z rejestracją czytelników i dokonywanych przez nich transakcji wypożyczeń, zwrotów, prolongaty i rezerwacji. Identyfikacja dokumentów i użytkowników może być realizowana za pomocą kodów kreskowych. System umożliwia przyznawanie grupom czytelników zróżnicowanych uprawnień, a dokumentom różnych statusów. W module tym można przygotować również różnego typu statystyki. Statystyka wypożyczeń dla potrzeb bibliotek pedagogicznych jest w trakcie uzupełniania.

Moduł ADMINISTRATOR przeznaczony jest dla osób wdrażających system oraz dla osób zarządzających bazą danych. Pozwala on na:

- tworzenie kopii bezpieczeństwa bazy danych w trybie on-line
- kontrolę uprawnień
- raporty pracy w systemie
- ustawienie parametrów systemu

- edycję słowników lokalizacji, oznaczeń ksiąg inwentarzowych, listy wypożyczalni, znaków miejsca, dostępności dokumentów, sposobów nabycia itp.

Moduł obsługi bazy BN umożliwia oglądanie i przejmowanie rekordów do systemu PROLIB z Przewodnika Bibliograficznego BN w formacie MARC-BN.

Moduł Katalog OPAC zapewnia wyszukiwanie w trybie on-line informacji o zasobach biblioteki bez względu na typ dokumentu. Wyszukiwanie odbywa się według słów w oparciu o poszczególne indeksy. Z poziomu Katalogu OPAC czytelnik uzyskuje informację o bieżącej dostępności wyszukanych pozycji, ma również dostęp do własnego konta z możliwością dokonywania rezerwacji. Może też wydrukować zestawienie tematyczne.

OPAC WWW stanowi uzupełnienie systemu PROLIB o graficzny interfejs WWW. Moduł ten umożliwia użytkownikowi proste i złożone przeszukiwanie bazy z poziomu inwentarza. Dzięki informacjom o odpowiednich statusach książek czytelnik posiada pełną informację o przeznaczeniu książki, jej aktualnym położeniu i możliwości wypożyczenia, udostępnienia bądź rezerwacji. W obecnej chwili z OPAC-a WWW również można wydrukować zestawienie tematyczne, ale w chwili obecnej nie ma jeszcze możliwości zapisania lub wysłania e-mailem tego zestawienia, choć jest to bardzo potrzebne.

MULTIOPAC WWW przeznaczony jest do jednoczesnego przeszukiwania 6 baz danych systemu PROLIB. Czytelnik ma możliwość zamawiania i rezerwacji wyszukanej pozycji po przejściu do OPAC-a WWW wybranej biblioteki.

Omówione moduły są przez nas już wykorzystywane. Do tej pory najlepiej poznaliśmy moduł KATALOGOWANIE głównie wydawnictw zwartych, ponieważ w nim pracujemy najdłużej. Sporządzaniem opisów bibliograficznych filmów, dokumentów dźwiękowych i elektronicznych zajęliśmy się stosunkowo niedawno. Projekt komputeryzacji zakładał również konwersję zbiorów. Biblioteka Pedagogiczna w Siedlcach od 1994 r. opracowywała swoje zbiory w systemie MAK, w którym utworzono ok. 14500 rekordów wydawnictw zwartych oraz ok. 3000 rekordów wydawnictw audiowizualnych. Tylko bazę wydawnictw zwartych poddano konwersji. Po sprawdzeniu tej bazy możemy stwierdzić, że konwersja przeszła poprawnie. Sprawdziliśmy całą bazę poddaną konwersji, uporządkowaliśmy słownik osób pod względem zgodności z NUKAT, słownik instytucji, co jak nam wiadomo jest przedsięwzięciem unikalnym nawet w skali kraju, u nas możliwym do wykonania ze względu na dość małą bazę. Błędy, które zauważyliśmy zostały już poprawione i od marca 2003 r. rozpoczęliśmy pracę w nowym systemie.

Komputeryzacja bibliotek pedagogicznych będzie przedsięwzięciem udanym, jeżeli spełnione zostaną następujące warunki:

- każda placówka pracując lokalnie w systemie stworzy swoją bazę rekordów bibliograficznych, zasobu i czytelników wykorzystując optymalnie możliwości systemu
- moduł MultiOpac WWW pozwoli przeszukiwać wszystkie bazy
- opcja importu w module OPAC WWW pozwoli pobierać do własnej bazy rekordy bibliograficzne z bazy dowolnej biblioteki biorącej udział w projekcie
- czytelnicy będą mogli przeglądać jednocześnie bazy wszystkich bibliotek, a po wybraniu poszukiwanej pozycji i biblioteki, z której chcą korzystać, będą mieli możliwość rezerwacji dokumentów.

Powołano zespół złożony z pracowników Wydziałów Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów. Miał on za zadanie takie przygotowanie własnych baz, aby jak najszybciej możliwe było importowanie opisów bibliograficznych między placówkami. Aby mogło dojść do wymiany rekordów bibliograficznych, musieliśmy uzgodnić te elementy opisu bibliograficznego, zarówno formalnego, jak i rzeczowego, które dopuszczają dowolność.

Obecnie pracujemy także nad ewentualnym rozszerzeniem SJHP BN o hasła z dziedziny pedagogiki i zgłaszanie ich do oceny przez Bibliotekę Narodową. Na spotkaniach zespołu dzielimy się doświadczeniami z wdrażania nowego systemu, przyjmujemy wspólne rozwiązania napotykanymi problemami, szukamy wspólnych dróg wiodących do szybkiego i sprawnego przejścia na nowy system możliwie wszystkich działów naszych bibliotek. Ponieważ różnimy się wielkością księgozbioru, liczebnością kadry, doświadczeniami w komputeryzacji, dopuszczamy indywidualne rozwiązania niektórych spraw. W naszym przypadku za najważniejsze uznaliśmy:

1. Sporządzenie pełnego opisu bibliograficznego z hasłami przedmiotowymi i UKD włącznie dla zbiorów najczęściej wypożyczanych przez czytelników.
2. Wygenerowanie przez system wszystkich numerów inwentarzowych dla dokumentów, które miały do tej pory opis tylko w katalogu kartkowym. Wydrukowanie dla nich kodów kreskowych, którymi oklejono cały księgozbiór.
3. Uzupelnienie numerów inwentarzowych o opis bibliograficzny sporządzony w I stopniu szczegółowości na podstawie ksiąg inwentarzowych, aby jak najszybciej udostępnić czytelnikom informację (nawet szczątkową) o zasobach biblioteki i uruchomić komputerowe wypożyczanie wszystkich zbiorów od września tego roku.
4. Uzupelnienie opisów w I stopniu szczegółowości o wszystkie elementy niezbędne w II stopniu oraz o hasła przedmiotowe i UKD.
5. Uzupelnienie systemowego słownika haseł przedmiotowych o hasła nieużywane.

Ze względu na to, że uruchomienie komputerowego wypożyczania stało się dla nas priorytetem nasze prace skupiły się głównie na opracowywaniu wydawnictw zwartych. Opracowywaniem zbiorów audiowizualnych zajmujemy się w mniejszym stopniu, choć staramy się, aby i te zbiory znalazły się w katalogu komputerowym.

Moduł WYPOŻYCZALNIA jest jeszcze w trakcie testowania tzn. wprowadzona jest już cała baza czytelników, a próby wypożyczeń testowane są na pracownikach. W związku z tym, że większych niedociągnięć nie zauważamy, mamy zamiar od września 2004 r. rozpocząć komputerowe wypożyczanie.

Niestety moduł GROMADZENIE nie został jeszcze zakupiony, więc nie możemy nic powiedzieć na temat jego funkcjonalności.

W najbliższym czasie chcielibyśmy, aby nasze filie dołączyły do projektu komputeryzacji bibliotek mazowieckich. Zintegrowany System Zarządzania Biblioteką PROLIB daje nam kilka możliwości:

1. Model standardowy

- każda biblioteka pracuje na swojej instalacji systemu
- baza rekordów bibliograficznych jest odrębna dla każdej biblioteki (filii)
- katalogi różnych bibliotek (filii) stają się źródłem gotowych rekordów, a przez to narzędziem do realizacji retrokonwersji katalogów innych bibliotek
- bazy zasobu i czytelników umieszczone na głównym serwerze są odrębnymi bazami każdej biblioteki
- statusy czytelników, statystyki, wypożyczalnie i magazyny są odrębne w każdej z bibliotek
- lokalne drukarki, znaki miejsca, raporty, słowniki w księgach akcesji i inwentarzowych są odrębnie zdefiniowane dla każdej biblioteki
- wszystkie parametry systemu są odrębne w każdej bibliotece
- administrowanie systemem w każdej bibliotece (filii)

- bibliotekarz ma uprawnienia tylko w obrębie własnej biblioteki
- czytelnik ma możliwość przeszukiwania całej bazy oraz rezerwacji, zamawiania w tych bibliotekach, w których ma takie uprawnienia

2. Model z wieloma wypożyczalniami (każda filia to odrębna wypożyczalnia)

- kilka bibliotek pracuje w sieci na jednej instalacji systemu umieszczonej na głównym serwerze
- biblioteki mają u siebie stacje robocze i łączą się z bazą systemu PROLIB przez Internet
- baza rekordów bibliograficznych jest wspólna i może być tworzona przez wszystkie biblioteki
- bazy zasobu umieszczone na głównym serwerze są wspólne (tzn. widoczne dla wszystkich operatorów)
- baza czytelników jest wspólna (nadanie odpowiednich uprawnień do korzystania w poszczególnych filiach)
- statusy czytelników, statystyki, wypożyczalnie i magazyny są odrębne w każdej z bibliotek
- lokalne drukarki, znaki miejsca, raporty, słowniki w księgach akcesji i inwentarzowych mogą być odrębnie zdefiniowane dla każdej biblioteki, ale też mogą być wspólne
- wszystkie parametry systemu są jednakowe,
- centralne administrowanie systemem
- bibliotekarz ma uprawnienia tylko w obrębie własnej biblioteki
- czytelnik ma możliwość przeszukiwania całej bazy oraz rezerwacji, zamawiania w tych bibliotekach, w których ma takie uprawnienia

3. Model wielobiblioteczny:

- instalacja jest zlokalizowana na jednym serwerze (jedna instalacja systemu)
- baza rekordów bibliograficznych jest wspólna dla wszystkich bibliotek (filii)
- bazy zasobu i czytelników umieszczone na głównym serwerze są odrębnymi logicznymi bazami każdej biblioteki (operator jednej biblioteki widzi tylko swoje inwentarze)
- statusy czytelników, statystyki, wypożyczalnie i magazyny są odrębne w każdej z bibliotek
- lokalne drukarki, znaki miejsca, raporty, słowniki w księgach akcesji i inwentarzowych są odrębnie zdefiniowane dla każdej biblioteki
- wszystkie parametry systemu są odrębne w każdej bibliotece
- administrowanie systemem w każdej bibliotece (filii)
- bibliotekarz ma uprawnienia tylko w obrębie własnej biblioteki
- czytelnik jest rejestrowany do bazy tyle razy, do ilu bibliotek jest zapisany (jeśli korzysta z kilku filii, to będzie miał kilka Id Czytelnika)
- czytelnik ma możliwość przeszukiwania całej bazy oraz rezerwacji, zamawiania w tych bibliotekach, do których został zapisany

Nie podjęliśmy jeszcze decyzji, poprzez który model włączymy filie do projektu komputeryzacji bibliotek. Skłaniamy się ku drugiemu modelowi tj. z wieloma wypożyczalniami.

Aby jeszcze bardziej usprawnić pracę bibliotek mazowieckich chcemy powołać koordynatora - osobę odpowiedzialną za serwer, na którym znajduje się MultiOpac WWW oraz za pracę systemu. Osoba ta musiałaby dopilnować, aby "usterki" wykryte przez jedną bibliotekę były sprawdzone w innych i jeżeli

będą poprawione były udostępniowane we wszystkich placówkach objętych projektem komputeryzacji. Widzimy zasadność powołania takiej osoby, ponieważ w tej chwili pod tym względem biblioteki pracują każda na swoje konto, a wykryte usterki nie są poprawiane we wszystkich placówkach. Wydaje nam się, że obecność koordynatora usprawni projekt komputeryzacji bibliotek mazowieckich. W tej chwili jest to tylko 6 placówek, ale jeżeli uda się włączyć filie, to utworzy się sieć bibliotek pedagogicznych obejmująca całe województwo mazowieckie.

Po roku pracy wciąż odkrywamy nowe możliwości, a także niedoskonałości Zintegrowanego Systemu Zarządzania Biblioteką PROLIB.

Do zalet systemu można zaliczyć:

1. Budowę modułową i jednakowy schemat pracy w poszczególnych modułach.
2. Prowadzenie słowników pozwalających na pobieranie danych do różnych modułów.
3. Identyfikację dokumentów i użytkownika za pomocą kodu kreskowego.
4. Różnorodność wydruków i statystyk (trwają jeszcze prace nad zgłoszonymi poprawkami).
5. Drukowanie zestawień tematycznych zarówno z PROLIB-a, jak i OPAC-a WWW.
6. Możliwość zapisania informacji o statusie książki (dostępna/niedostępna), stanie fizycznym, sposobie udostępniania (na jaki czas, komu, gdzie).
7. Procedura ubytковania zbiorów i sporządzania wydruków zgodnych z obowiązującymi normami.
8. Praca w sieci.
9. Możliwość przeglądania bazy według różnych kryteriów na domowym komputerze i dokonywania zamówienia lub rezerwacji wybranej pozycji. Jest to duże udogodnienie, zwłaszcza dla studentów niepełnosprawnych studiujących na Akademii Podlaskiej w Siedlcach.
10. Otwartość na zmiany, możliwość indywidualnych rozwiązań na potrzeby biblioteki.

Zauważone przez nas wady systemu to:

1. Korzystanie z CKHW jest możliwe po wykupieniu "klienta" w Bibliotece Śląskiej, gdzie jest posadowiona kopia CKHW, z której może korzystać PROLIB. Dla naszej małej bazy koszty są zbyt wielkie.
2. Brak możliwości wyszukiwania według określników hasła przedmiotowego.
3. Nie ma możliwości wydrukowania kart z hasłami autorskimi zgodnych z normą, tzn. nie ma dat życia, wypowiedzeń.
4. Dla bibliotekarza nie są widoczne pola stałej długości opisów zaimportowanych. W efekcie niemożliwe staje się rozróżnienie opisów przejętych z innych bibliotek od sporządzonych z autopsji, ani automatyczne pobieranie poprawek z CKHW.
5. Osoba nie mająca statusu czytelnika naszej biblioteki nie może przestać e-mailem wybranej literatury (OPAC WWW).
6. Przy drobnych błędach podczas przeszukiwania (np. użycie e zamiast ę) nie pokazują się hasła sąsiednie.
7. Inne drobne niedoskonałości utrudniające pracę bibliotekarzowi (brak możliwości zmiany kolejności podtytułów, zbyt skomplikowana procedura zapisu podserii, brak miejsca do zapisania nr tomu lub części, konieczność wprowadzania zmian w opisach zaimportowanych z BN, zły odczyt cen książek sprzed denominacji w procedurze ubytковania)

Uważamy, że rok pracy z systemem PROLIB nie jest wystarczający, aby dobrze go poznać. Jednak pewne doświadczenia, zarówno te dobre, jak i gorsze, na pewno już mamy. Chętnie się nimi dzielimy.